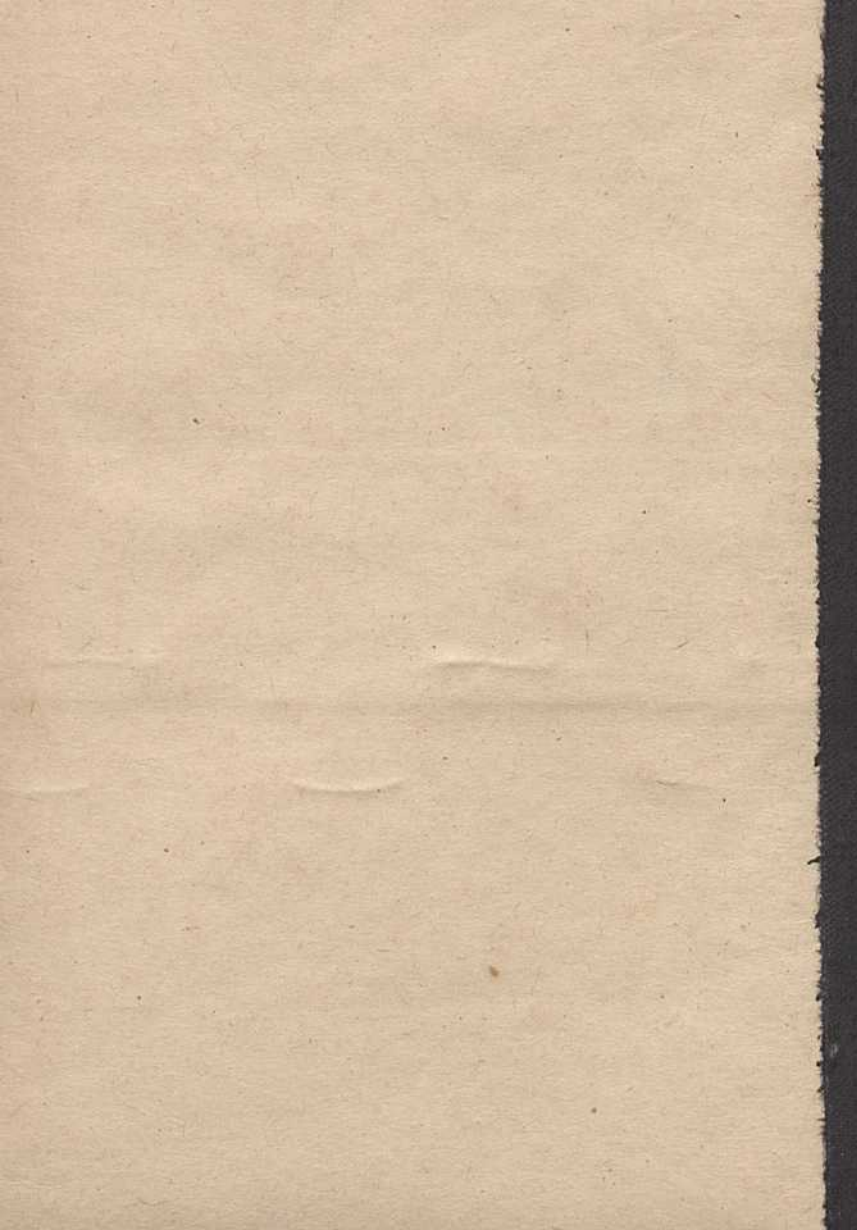

Ba 52656

Ба 52 656

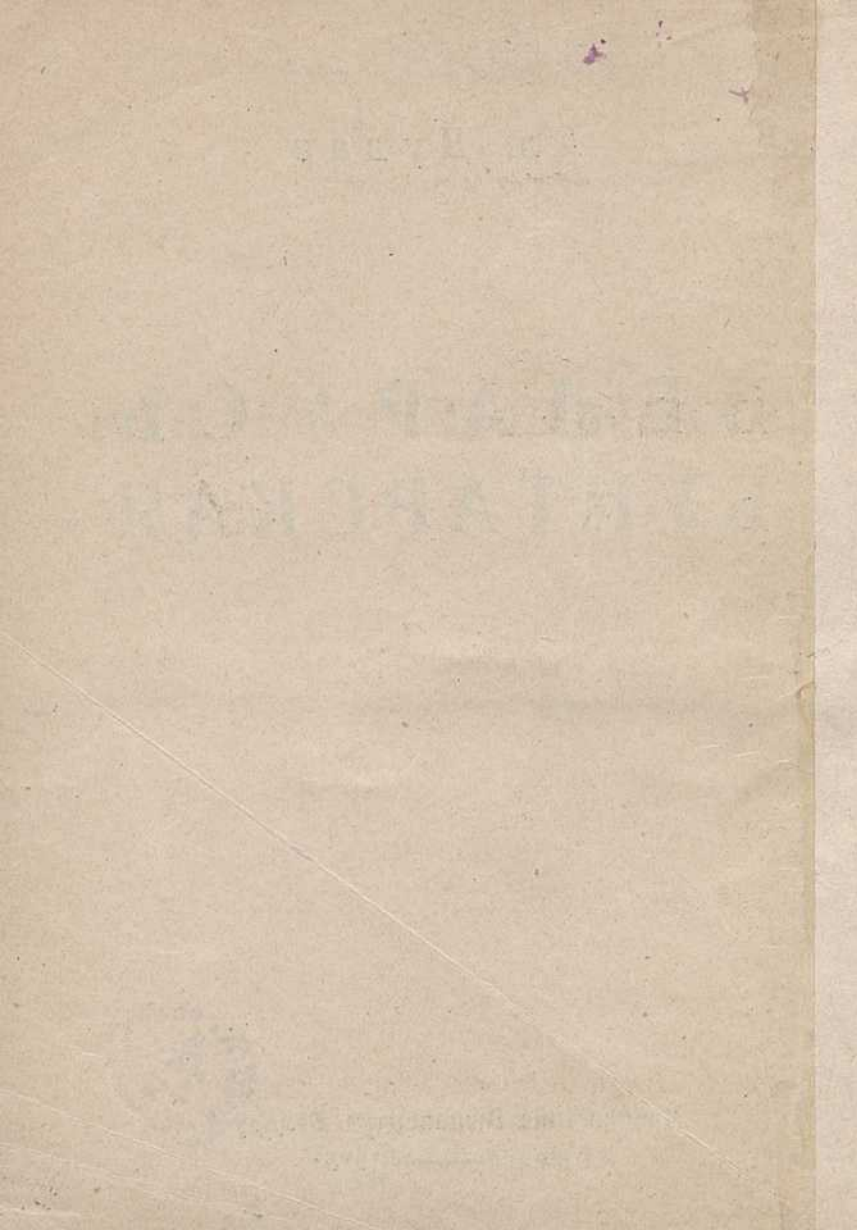
Ал. Дудар

4

БЕЛАРУСЬ
БУНТАРСКАЯ

Дзяржаўнае Выдавецтва Беларусі
Менск — 1925

8
БА 52656 .

1937

А. Л. ДУДАР

(аб'яднаньне „Маладняк“)

БЕЛАРУСЬ БУНТАРСКАЯ

Б 52656

Бел. вадзец
1994 г.

Дзяржаўнае Выдавецтва Беларусі

Менск — 1925

11 ст. о мёртв. (17 x 19) 9.10

РАДІО ТА
(Синдичат)

ВЕДІВСТВО РАДІО ТА

25. " 6. 2009

ДВБ № 41. Галоуліт № 5914. 2-я Дзярж. друк. Зак. № 428г.
Друк. у ліку 3000 экз.

АЛ. ДУДАР

Я МАЛАДЫ

Хто прайшоў—галаву павесіў.
(Міліёны пудоў у гадах).

Ну, а я малады—мне весела
Разагнацца ў мяцежную даль.

Мне жыцьцё—сусьветнае сьвята,
Мне прапоны—большы разгон.
Я цяпер без багацьця багаты
На зары квітнеючых дзён.

Гэта кроў не баіцца сьмерці,
Гэта сэрца распаліць лёд,
Гэтых думак кіпучага сьмерчу
Не абгоніць птушыны лёт.

Вось вышэй-бы за ўсіх узьняцца—
Я ўвесь—непакорны шквал.

Што-ж рабіць, калі дух юнацкі
Агарнуў ваяўнічы запал;

Што-ж рабіць, калі фарбы раницы
У грудзёх завялі карагод;

Што рабіць, калі кроў барабаниць—
Заклікае ісьці у паход?

Хто прайшоў—галаву павесіў.
(Міліёны пудоў у гадах).

Ну, а я малады—мне весела
Разагнацца ў мяцежную даль.

СЬЦЕРАЖЭЦЕСЯ

Гучным сьпевам будзяцца ваколіцы...
 Маладога сьмеху плешча вал...
 Грамада вясёлых комсамольцаў,
 Правіць свой бурлівы карнавал.

Сьцеражэцеся папы, ксяндзы і рабіны!
 Ваша неба аблажылі хмары,
 Маладняк, мазоліста-нязграбны,
 Вам зламаць няўрокам можа карк.

Хіба-ж можа вашай раці цёмнай,
 Згуртаванай крыўдамі-абманамі,
 Устаяць прад гэтым дружным гоманам,
 Перад сьмелай радасьцю паўстаньня?

Сьцеражэцеся, разбэшчаныя Керзаны!
 Дружны сьпеў юнацкае грамады
 Глыняцё вы глоткай перарэзанай
 Перад грозным тварам барыкадаў.

Гандляры, паны яснавяльможныя,
 Вам не задушыць юнацкай волі...
 Бурным выбухам прапаны пераможам мы,
 Мы, сыны вясёлай комсамоліі.

Хай шыпяць гадзюкі падкалодныя—
 Керзаны, папы, ксяндзы і рабіны...
 Ём ня кіне нават костачкі абглоданай
 Маладняк мазоліста-нязграбны.

Самі зробім—самі скарыстаем мы,
Ні граша пузатым не дамо...
Мы пакінем бога і хрыста ім,
А сабе—бунтоўны Комсамол.

Усьміхаюцца вясёлыя ваколіцы...
Разьліваецца па тварах сьмелы сьвет:
Карнаваліць разам з комсамольцамі
Сонечны раённы комітэт.

ПАЎСТАНЕЦ

Яму хатаю—сіні бор,
 Дахам—неба блакіт зялёны.
 Гэта вецер глухой жальбой
 У грудзёх скалыхнуў праклёны.
 Асыпаецца жоўты ліст
 У панурую цень лагчыны,
 А душа юнака зьвініць,
 Бо у сэрцы квітнее чырвань.
 Там, дзе стада старэнькіх хат
 Прытулілі сівыя вербы—
 Не баяліся там граха
 Выхаваныя людзі-зверы.

* * *

Белы месяц на хвойку ўзьлез,
 Зоркі ў небе блішчаць-іскрацца.
 Прыгарнуў сінякудры лес—
 Прытуліў да сябе паўстанца.
 Можа заўтра жандараў раць
 Скруціць рукі яму за сьпіну—
 Павядуць бунтара караць.
 Бяз суда... На старай асіне.
 Ну, а можа—вякоў закон—
 Гвалтаўнік на суку павісьне—
 Пранясецца чырвоны конь
 Ад Дняпра да бурлівай Віслы.
 А пакуль-што трывожыць лес

Жартаўлівы брадзяга—вечер.
Белы месяц на хвойку ўзьлез—
І глядзіць, і глядзіць, і сьмяецца.
Хто ідзе там? Чужы ці свой—
Для паўстанца змаганьне—жарты.
І праз сінюю сетку хвой
Пазірае з усходу заўтра.

ЗАКУТЫ ЗАХАД

«Orzel biały» урэзаўся ў грудзі нам,
 Рукі спутаў нам цяжкімі путамі...
 На мазоль, барацьбою натруджаны,
 Налажыў міліёны пакуты...

І забылі, каго закаваць яны
 Захацелі у ноч мураваную,
 Над пярунаў крылатымі брацьцямі
 Ўзьняўшы вокліч арла маляванага...

Вы глядзіце... Зара разгараецца...
 Цень лажыцца чырвонымі фарбамі...

І ў праменьнях вясёлае раніцы

Рве свае кайданы пролетары...

Нават там, на пакрыўджаным Захадзе,
 Расчыняюцца труны адвечныя...

Мазалісты да ворагаў пах ідзе...

Звонам клічуць пяруны на вечы...

Сьцеражэцеся, каты праклятыя...

Вы ня зьвяжаце радасьці путамі...

І рукамі мазольна-крылатымі

Вольны Ўсход прывітае закутых...

Бедакі ўсяго сьвету! Злучайцеся

На змаганьне з атрутаю—золатам!..

І азорым адвечны жабрачы сон

Мы магутным сярпом і молатам...

БЕЛАРУСЬ

Край шумлівых лясоў... Край дрымотных балот...
 Край адвечнаю крыўдай замучаны...
 Дзе над доляй людзкой плакаў сумны чарот
 Ды сьлязіліся вербы плакучыя...

Уладаў, хто хацеў, гэтай сумнай зямлёй.
 Ўсе суседзі над ёй гаспадарылі—
 То спраўляў зьдзек і гвалт пан варшаўскі над ёй,
 То тапталіся боты баярына...

І ляцелі вякі... І гаротны народ
 Вечна гнуўся пад цяжкай нядоляю...
 І марнеў сумны край,—край лясоў і балот...
 Люд гібеў у нудзе беспатольнай.

Час вялікі настаў... Загарэўся пажар...
 Зазьвінелі палацаў ваконьніцы...
 Ўсход агнямi прабіў цяжкі мур чорных хмар,
 Заглянула к нам раніцы сонца.

І падняў галаву, разагнуўся народ,
 Газгарнуў сваё цела сталёвае,
 І над сумнаю рэчкай шумлівы чарот
 Засьпяваў, загудзеў песьню новую.

Над зямлёю паплыў новы, радасны кліч:
«Бедакі ўсяго сьвету, злучайцеся!
«Распаляйце ў душы слова вольнага зьніч;
«Ад сьмяротнага сну абуджайцеся!»

Новы выгляд прыняў край балот і лясоў,
І здаецца мінуўшына казкаю...
І ня льецца ўжо больш кроў гаротных сыноў
Беларусі рабоча-сялянскае...

* * *

Бацька на дымным заводзе
 Сагнуўся ў крук над станком,
 А сын на семнацатым годзе
 Рынуўся ў вір франтоў.
 Польшча, Калчак, Юдзеніч...
 Вораг з усіх бакоў—
 Гнуцца сталёвыя зьвеньні
 Арміі бальшавікоў...
 Вымелі сьмецьце вякоў,
 Глянулі сьмела на сонца,
 Дзе ня было юнакоў,
 Дзе ня было комсамольцаў!..

А цяпер вось гудзяць заводы,
 Працай жыцьцё зьвініць—
 Мінулі крываваыя годы—
 Забыліся слаўныя дні.
 А сягонья ў сьценах Рабфакаў
 Арміяй моцнай і згоднай
 На навуку пайшлі ў атаку
 Дзеці палёў і заводаў.
 Бацька сьмялей над горнам
 Праца—вольнай ракой:
 Сын на дваццатым годзе
 Рынуўся ў новы бой.

СТАРЫ ГОРАД

Што з таго, што ў цябе віхурыцца
Шум машыны—жалезны сьмерч—
У турме тваіх мёртвых вуліц
Міліёны спаткалі сьмерць.

Што з таго, што ты ўзьняўся вежамі,
Рэжаш неба живуую сінь—
Ад уздохаў тваіх нясьвежых
Памірае сярмяжніка сын.

Што з таго, што паўстаньню салютуеш,
Што прыбраўся ў чырвоны бляск—
Не забыць, як абсацы лютыя
Нас калісь тут тапталі ў гразь.

Не табе, збудаванаму катамі,
Асьвяціць нам наступны дзень!..
Згінь з вачэй, стары провокатар,
Ланцугі забыцьця надзень!..

Рэжам мы сталёвымі крыльямі
Вольнай далі блакітную шыр;
Сьлед былога з карэньнем вырвем мы
І засеем быльлём пустыр.

І калі прынясуць стагодзьдзі
Над зямлёй міліёны зьмен,
Успаміны памруць аб горадзе,
Дзе туманілі ночы дзень.

Менск, 28 сьнежня 1923 г.

З ПОЭМЫ 1920 ГОД

I

— Дзевятнаццаць!—Гарматным гулем
Прагудзеў гадзіннік гадоў—
Зноў будзілі шалёныя кулі
Адпачынак стаптаных палёў.

Зноў з усходу плывуць эшалоны,
Мітынгіе суровы завод...

А па вёсках трывожны гоман:

— Пачалася вайна! У паход!..

Вёска, вёска у зрэбнай кашулі,—

Ня прышоў яшчэ час адпачыць...

Ўжо і поле з-пад сьнегу бліснула,

Ўжо і сонейка стала пячы...

А дзесяцкі—стары Мікола

(Сэкратар сельсавету цяпер)—

Кліча ўсіх на нядзелю ў школу:

— Ад начальства прышла папера...

Нібы той растрывожаны вулей

Загудзела ў нядзелю школа;

Нехта з гораду сумны і хмурны

Папрасіў для дакладу слова.

— Гавары! Ды кажы зразумела!

І дзядзькі і кабеты змоўклі—

Загарэўся прызывам сьмелым

Дакладчыка голас звонкі.

— Хатам мір і вайна палацам!..
 — Ўсе на фронт! За агульную справу!..
 Толькі помста ў вачох палала
 Ды пагроза ў грудзёх вырастала.

— Дабравольцамі пойдзем усе мы.
 Наша права—стрэльба ды порах.
 Хай зьбірае, што сам пасеяў,
 Рэволюцыі люты вораг.

А назаўтра заплакалі маткі,
 Ў кожнай хаце жонкі галосцяць:
 — Божа, божа, сыноў у салдаты
 Нам ізноў выпраўляць прышлося!

І ў садочку доўга Гануля
 Ігнася цалавала, туліла...
 — Ой, каб толькі бяда абмінула,
 Каб ня лёг без пары у магілу...

— Будзь, што будзе. Бывай здарова!..
 Падкаціліся сьлёзы пад горла—
 — Ня сумуй!—хутчэй у дарогу,
 Там на фронце разгонім гора.

II

Залівалася кроўю й потам
 У змаганьні чырвоная раць,
 Стракаталі ў палёх кулямёты...
 Адступалі... За пядзьазю пядзь...

Наступаў на нас голад і холад
 І хваробы зайшлі ў тыл—
 Ўжо здавалася: ўзялі за горла
 І агонь барацьбы астыў.

Гэты год ня жытам засеяў
 Здратаваныя нашы палі—
 Беларусь, Украіна, Расія
 Ў гэты год іх крывёй залілі...

III

Зноў трывогаю вёска спавіта,
 Ўжо грымяць гарматы за лесам;
 Ігнасеваму бацьку Мікіта
 Ліст прывёз са шпіталю з Менску.

— Ў галаву... чуць ня лёг у магілу...
 Вораг блізка... ня маю часу...
 Зноў на фронт... дамоў на пабыўку,
 Можа буду, калі удасца...

Ой і было-ж бацьком вясельле—
 З тварам, нібы-то вылітым з воску,
 (Партбілет ў рукаве у шынэлі)
 Прыехаў зноў у вёску.

Бацька з маткай рукамі спляснулі:
 — Ой, сыночак, ты-ж ледзьве дышаш.
 А Ігнат спаткацца з Гануляй
 За хату ў садочак вышаў.

Толькі сонца з-за дрэў падглядала...
 І яно схілілася к долу;
 Змрокі выткалі сінія далі,
 Як вярнуўся Ігнась дадому.

IV

Дзень і два пракаціліся чынна,
 Загудзелі мацней гарматы...
 Агарнула нуда дзяўчыну:
 — Правяла, правяла Ігната!..

Эх, вясёлы парадак новы:
 Комуністых шукалі жандары;
 У двары, пад жандарскай аховай,
 Пан стары пачаў гаспадарыць.

А ў горадзе ўсё, як трэба—
 І на біржы—гоман вясёлы,
 І ў падвалах ня стала хлеба,
 Стала больш жабракоў ля касьцёлу.

Зноў вітрынамі зьзяе горад,
 Знаць, мінулыя годы ажылі...
 І зьвіняць афіцэрскія шпоры,
 І працуе, як сьлед, дэфэнзыва.

Панавалі... Ліліся сьлёзы.
 Доўга дні тыя будзем мы помніць!
 Памаглі яны подыхам грозным
 Паўстаньня лясы напоўніць...

Толькі раз у маёвую ночку
 Нехта стукнуў у дзьверы хаткі.
 Матка ўстала. У шэрым змроку
 Адчыніла...— Ігнась, дзіцятка!..

І гарэлі галовы пажарам,
 Пахаваліся хлопцы ў лесе...
 Хутка, хутка канец жандарам,
 Бо паўстанцам у лесе цесна!..

Дні ішлі і кожную ночку
 Спатыкалася Ганна з Ігнатам...
 Чэрвень з дзён выплятаў вяночак,
 Ліпень ладзіў да бою гарматы...

V

Ой і плакала-ж сёньня Аўдоцьця,
 Разьлівалася ў тры ручаі—
 — Па якой, па якой дарожцы
 Нашы хлопцы ў паход пайшлі...

А у лесе на сінняй паляне
 Вырастае паўстаньня гмах...
 — Хлопцы! Годзі ўжо іх панаваньня!
 Больш цярпець, дык і сілы няма!..

Эх ты, доля, ліхая доля!
 Занудзіў на растаі крыж...
 Вось і жыта калосіцца ў полі,
 А жандары кругом, як зьвяры.

25945
 9

Вось-бы ў вёску! Марнеюць сілы,
А старым усяго не зрабіць
(І Гануля сягонья прасіла
За млыном, каля сушні быць)..

— Сёння ўночы Брады запалім:
Пасядзеў там даволі пан.
Усё паліць, руйнаваць бяз жалю!..
Загадаў Ігнась-атаман.

А ў галовах заселі думы
І палае агнём Ігнат:

— Будзе наша—ізноў збудуем,
Трэба ворага толькі прагнаць!..

— Пушча—крэпасыць, а мы—салдаты,
На удары—адказам удар;
Гэтай ночкай напамінь пракрытым
Пра паўстанцаў звястун—пажар.

VI

Вось і млын... Замігалі зоркі,
Утапіліся ў сіні начы,
І Ігнат спусьціўся з горкі,
На пяньку прысеў адпачыць...

Вочы, вочы. Блакітныя вочы
Агарнулі душу, як хмель...
У паўстанца прытулак воўчы
Адляцеў за трыдзесяць зямель.

Хутка поўнач... Яшчэ пацалунак...
 Цягне холадам з цёмнай вады.
 — Ну, бывай-жа здарова, Гануля,—
 К пану ў госьці пайду у Брады!

VII

Ад усходу грмяць гарматы.
 Уцякаць зьбіраецца пан:
 Напужаў павукоў багатых
 Бальшавіцкі напор-ураган...
 Вось і ночка!..—А заўтра рана
 У Варшаву!.. І будзем жыць...
 Хутка, хутка канец будзе хамам,
 Што на нас навастрылі нажы!..
 Раптам... стрэльбы агнём заржалі,
 Вочы сьлепіць агонь і дым...
 — Ёсё прапала, кругом партызаны,—
 Уцякаць няма ўжо куды!..
 А назаўтра мутныя хвалі
 Дыму шэрага ўкрылі руіны.
 Для таго пажары палалі,
 Каб лягчэй жылося краіне...

VIII

Пахла порахам. Цэлы тыдзень.
 Распываліся плёткі ў завулках...
 — Ой, ня прыдзе Ёгнась, ня прыдзе,—
 У Ганулі кіпела думка.

Раптам вестка магутнаю хваляй
 Скалыхнула ўсё мора бруду:
 — На Бярэзіне фронт прарвалі!
 Хутка, хутка у Менску будуць!

Закружыліся вуліцы гулам...
 — Уцякаць, уцякаць у Варшаву!
 «Żolnierze» зьвярыным разгулам
 Прабіваюць дарогу да славы.

— Разьвітаныне! Апошні дзень наш
 (Гэта знача— грабёж, разьня);
 Ўсё ўзялі-б! Ды нідзе ня дзенеш...
 Дык разбурым, што нельга ўзяць!

Запаліць! Пажару узоры
 Крыюць чырванью захад і ўсход.
 Ўспамінае палаючы горад
 Яраславічаў грозны паход.

Ліпень, ліпень! Ты ночкаю сіняй
 Агарнуў азьвярэлы здзек!..
 Ці-ж ня мог ты сваёю сілай
 Абярнуць зьвяроў у людзей?..

Знаем мы. Было немагчыма.
 Хто стрымаў-бы разбойны напад?
 На вачох у бацькоў дзяўчыну
 Гвалтаваў ашалелы салдат.

Праз ваконца жыдоўскай хаткі
 Выглядае спалоханы спас;
 І душа ў ім схавалася ў пяткі—
 Не па ім гэты страшны час.

Ноч прышла. А на вуліцах гоман,
 Ад пажараў—святла, як днём.
 А з лясоў партызанаў загоны
 З больлю ў сэрцы сачаць за агнём.

То ня шыбы зьвінелі ўвечары,
 Не пажары калечылі хаты—
 Гэта звон—«Беларусь, на вечы!»
 Гэта полымя—помста катам!

Вось і дзень. За садам зялёным
 Разаслаліся раніцы сьцягі.
 Вольны Менск пасылае праклёны
 Ўсьлед сваім учарайшым гасьцям.

Яшчэ дым над руінамі сьцелецца,
 Яшчэ вуліцы пахнуць крывёй—
 А зганяе ўжо з гораду цені
 Новай песьні магутны звон.

IX

Зазьвінелі драцяныя краты,
 Две нашчэнт іх чырвоны шквал—
 Ўжо за Бугам грымяць гарматы,
 Ўжо трашчыць у арла галава.

А Ігнат у зорным шаломе
Разьвітаўся ізноў з Гануляй:
— Ну, цяпер ужо хутка дадому,
Бо чорныя дні прамінулі!..

Лопнулі пугы іржавыя,
Помстай душы гараць—
Узяла за глотку Варшаву,
Узяла сярмяжная раць.

Закружыліся дні карагодам,
Зарунела жыцьцё барацьбой,
Ў тых дні, калі вёска з заводам
Ішлі ў вялікі бой.

X

Нядарам расьлі магілы
І агні крывавілі палеткі—
Беларусь—свабоднаю краінай,
Беларусь—рэспублікай савецкай.

Толькі ў сэрцы—крывавая рана
Па целе жывому межы...
Толькі Вільня ў няволі у пана;
І сякеры зьвіняць ў Белавежы.

Толькі там парадзелі вёскі—
І гусьцей крыжы на пагостах,
Ды з лясоў сярмяжнае войска
Правіць вялікую помсту.

ВЯСКОВАЕ

Над кудлатымі бярозкамі
 Зацьвіла зара малінаю;
 Песьня радаснымі ўсплескамі
 Расплылася над далінаю...

Ой, прышлі дзянькі вясёлыя!
 Комсамольцы—хлопцы простыя—
 Божы дом зрабілі школаю,
 А папу пад сэрца—востры нож.

На магіле воран каркае.
 — На сваю ты каркай голаву!..
 У савеце Ганна Маркава
 Абвянчалася з Міколаю.

А Лявон прыехаў з гораду
 (Там вучыўся на рабфаку ён).
 І палі даўно завораны
 Загранічным новым трактарам.

Разагнала цемру шэрую;
 У старога сэрца стукае:
 — Ані ў сон, ні ў чох ня веру я—
 Толькі веру я ў сваю руку!..

Абрусамі саматканымі
 Сонца сьцэлецца над нівамі,
 Песьціць поле здратаванае*
 Сьвежай руні зелянінаю...

Над кудлатымі бярозкамі
 Зацьвіла зара малінаю;
 Песьня радаснымі ўсплескамі
 Зазьвінела над далінаю.

ЗЬМЕСТ

	<i>Стар.</i>
Я малады	5
Сьцеражэцця	6
Паўстанец	8
Закуты захаа	10
Беларусь	11
• (Бацька на дымным заводзе)	13
Стары горад	14
3 поэмы 1920 год	15
Вясковас	25

Список
книжек
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920

Список

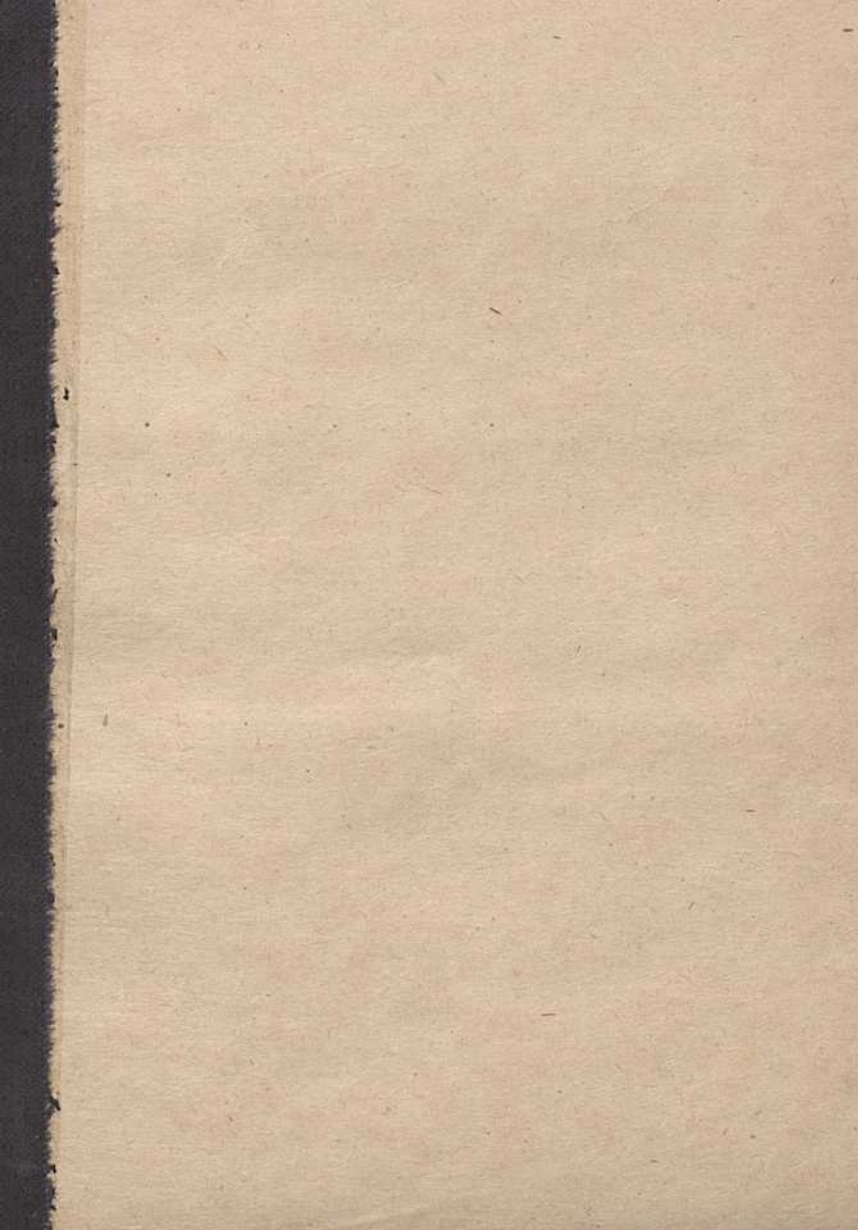
1. Ленин
2. Ленин
3. Ленин
4. Ленин
5. Ленин
6. Ленин
7. Ленин
8. Ленин
9. Ленин
10. Ленин
11. Ленин
12. Ленин
13. Ленин
14. Ленин
15. Ленин
16. Ленин
17. Ленин
18. Ленин
19. Ленин
20. Ленин

Список
книжек
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920

Сек. 111111
1894 г.

B0000003 12 1 185